

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

TÁBORI POSTA

(Folytatás)

A hűtőház terjedelmes előcsarnokában, ahová a kerekcsapós járművek egy alkalmas rámpa segítségével kényelmesen felhajthatnak, zöld dinnyehalom magasodik a mennyezet alá. Én, a görög és mindenfajta dinnyék régi bolondja pár pillanatig szájátva, megbűvölten állok, de amikor a részleteket is felmérem, rádöbbenek, hogy semmi sem tökéletes. Megérdemelt volna ez a kínálat egy izléseesebb terítéket, arról nem is beszélve, hogy a parcella szélén, laza szalmaágyra rakott kisebb kupacokban, vagy a reggeli harmattól gyöngyöző indák, levelek termő környezetében – micsoda festői látvány lehetne! De itt betonból emelték a falakat, s ebben a lehangelő szürkeségben az őrlángja is kialszik mindenfajta impresszionista lobogásnak. Verescsagin emberi koponyákból emelt piramisa tolakszik a képzelet képernyőjére, egy másik csatornán pedig már az elmúlás illata is átjön, s nyomában özönlének, tódulnak a varjak. Elég. Dögszag és varjak vissza, stoptáblát a fantáziának! Vagy ki tudhatja? Nincs kizárva, hogy a nem oly távoli jövővel ilyen világ közeleg. Akkor majd – bár eddig sem henyéltek tétlenül – lesz dolguk bőven a szimbolistáknak ismét.

Az itt tornyosuló zöld koponyák még viszonylag friss szedésűek, de szemmel láthatóan sok köztük a sérült. Nem ártana tisztázni, hogy az emberek lettek lelketlenek, vagy csak a kezek durvultak el? Az ilyen portékát a súlyára való tekintettel is kézről-kézre szokás adogatni, nem tanácsos dobálni, akár a téglát az építkezéseken. Nem kell hát csodálkozni, ha az átlagosan két és fél, három téglával meglódított dinnye a fogadó munkás kezéből kiszakadva a padlón, vagy társai hátán huppan. Sokuknak csurog az alig rózsaszínű, bizonyára jóízű vére, s nagy, sárga darazsak lakomáznak a szablyákkal nyitott, vagy kartáccsal szakított sebekben. Nézem, csak nézem a darazsak népének édeni boldogságát, míg végül az én számban is összefut a nyál. Zavartan sandítok másik két társamra, látják-e rajtam a sóvárgást, de őket csöppet sem hozta lábba ez a tékozló bőség. Idegeik tompításával vannak elfoglalva most is: szívják a *papiroszt* (szopókás, tokos cigaretta), a méregerős *Belamor-kánált* (cigarettaárka – Fehér-tengeri csatorna). Valaki átmegy az előcsarnokon, s szól, hogy hamarosan megjön a raktárvezető, ő fog bennünket eligazítani.

Közelebb merészkelek a dinnyékhez, s mert társadalmunkban elvileg minden közös, amihez csak hozzá tudunk férni, kiválasztok egy

jó közepes, sérült dinnyefejet. A szár közelében kapta az ütést, innen indul a repedés, mely egyenlítőjét keresztezve mélyen behatol az alsó féltekébe. Csapjunk hát lakomát, egy zászlóaljnyi darázssal tán én is felérek, s adjuk meg hozzá a módot. Egy gyümölcsös ládát felfordítva ülőhelyet készíték magamnak, a csizmaszárból előhúzom a kanalat, s térdeim között vallatóra fogom a zsákmányt. Késeim ugyan nincs, de hát olyan nagy valami tovább repeszteni ezt a jókora szakadást? Ropogva enged az érett gyümölcs héja, s a barnán sorakozó magvak mezsgyéjén kétfelé válva feltárja vörösen parázsló húsát, és pártfogó jóindulatomat kéri az édes, hűvös élvezet.

A hűtőraktár vezetője orosz, segéd munkásai – négyet számoltam össze belőlük – kazahok. Ketten az előtérben, egy vastagabb fémlappal fedett asztalon kalapálnak. Ládák javításával, a meglazult és hiányzó oldallécek visszaszegzésével foglalatoskodnak, a másik kettő pedig a hűtőtermek mélyén szortírozza a dinnyénél nemesebb gyümölcsökkel – illatozó körtével, szőlővel és őszibarackkal – telt lapos rekeszeket. Túl hamar zabáltam tele magam dinnyével – incselkedik velem a féktelen kíváncsiság, de sebai: hosszú még a nap.

Nekünk egyelőre a dinnyehegy szétválogatása és elraktározása a dolgunk. Hogy haladjunk is valamire, munkamegosztást végzünk. Az ütött, hasadt példányok kiválogatására Mamedov, a természetes azeri legény vállalkozik, s az ép, egészséges fejeket két gumikerekű talicskával a hűtőraktár belsejébe szállítjuk, ám azokra már vigyáznunk kell. Beállok az egyik talicska szarvai közé, s hat-hét darabbal kényelmesen gurítom, de ennél többet rakni már kockázatos. Koljagin nevű társunk, a kalugai orosz fiú veszi kezelésbe a másik egykerekűt, s nyugodt tempóban hordjuk és rakjuk az árut a kijelölt sarokba. Az idő kimelegedett közben, a nagy nyitott kapun át bevág az előcsarnokba a nap. Először csak kigomboljuk, később aztán a derékszíjjal együtt levetjük a zubbonyt. Egy jó óra elteltével – fordulhattunk talán tizenöt-szor, húszszor – társam rövid pihenőt javasol, s le is tesszük a fenekünket egy-egy ládára. Koljagin előszedi nadrágja zsebéből az elnyomorodott cigarettásdobozt, s egy erősen megviselt, megritkult tömésű cigarettaszálat próbál meg ujjai között használhatóvá egyengetni. A közelben körtét válogató szikár kazah férfi felfigyelve igyekezetére, füstszűrős bolgár cigarettásdobozt nyújt felé:

– *Ná, zemlják, zákuri. Importnije.* (Nesze, földi, gyújts rá. Import áru.) – mondja a legtermészetesebb őszinteséggel közeledve.

A megszólítás bennem is könnyed derültséget kelt, s ha azonosítani nem is tudom, mindenesetre sejtem az indítékát. Bizonyára a Koljagin

szokatlanul kreol bőrét, göndör fekete haját vélte közép-ázsiai faji jegyeknek, de könnyen lehet, hogy csak amolyan újmódi szokásból – egy újabb nyelvi sablont felszedve – alkalmazta a közeledésnek az orosz ajkáról e gyakorta tapasztalt módját. Firtatni is kár, nem nyert vele. Esélyét a dohány külföldi eredete sem növelte, holott normál körülmények között ez varázsszóként szokott hatni, ám ez esetben a másik sűrű fekete szemöldökét összerántva, megvetően nézett a tolakodóra:

– *Támbovszkij volk tyebe zemlják! Ponyál?* (Földid neked a tambovi toportyán! Megértetted?) – mordult vissza röviden, s már égő cigarettáját jól megszíva, az első mély slukkot belefújta előtte álló embertársa csodálkozó szemébe.

Úgy éreztem, ordítani kellene, hogy másnak is kinyíljon a szeme, de valami hirtelen gerjelt belső kontroll hatástalanította bennem az indulatot, megkötötte akaratomat. Tehetetlenségemben annak is örültem, hogy dühömet le tudom nyelni. Hát, igen. A valóságban így mond csődöt a szovjet népek barátságának agyonpropagált eszméje. Előbb elhintjük a nemzetek közt a teljes egyenlőség maszlagát, majd éberségüket kiiktatva becsepegtetjük ereikbe, hogy e színes, soknyelvű családban egyedül a testvéri orosz nép alkalmas a dominanciára. S kicsoda kételkedne benne, amikor Majakovszkij is azt írja, hogy már csak azért is érdemes megtanulni oroszul, mert ezen a nyelven beszélt Lenin. S tessék, itt van: amikor egy gyanútlan közép-ázsiai Lenin nyelvével, a barátság nevében ölelésre tárná karjait, a gyakorlat csak ezt a gyalázatot tudja produkálni. Hát nem fura szerzet kissé az orosz? Mások iránti nyíltságáról, határtalan lelkéről a közszájon forgó anekdoták mellett jeles irodalmárai is kimerítően értekeztek, ám nemzeti felsőbbrendűségi tudatáról nem szokás fecsegni, az orosz lélek e bizonyos szektorában még ma is háborítatlan a táj. De, mint látjuk, önkéntelenül is kialakulnak néha bizonyos nyúlugrató helyzetek, s a medve ilyenkor reflexszerűen felmordul. A csalafinta ukránt, a bárgyú beloruszt egyaránt lenézi, megveti, de nem tekinti ellenfélnek. A Baltikum népeire viszont felnéz, mint ahogy egy másik világra, egy elismerten nívósabb, szervezettebb társadalomra felnézni illik, gazdasági és kulturális fölényük miatt talán irigylő őket, ellenben az önérzetes észtet, a kimért lettet, a gyanakvó litvánt még mindig nem sorolja ellenségei közé. A kaukázusival gyakrabban van vitája, mert a magas hegyek között nem ritka a párbaj és a vérbosszú különféle nemeire termett marcona férfik. Az eredendően büszke emberek nem tűrik a hatalmaskodást, de a belső nemzetköziség küzdőtérén nem lehetnek az oroszoknak riválisai ők sem, ahhoz ugyanis nincsenek elegenden. Az eloroszosodó Szibéria lakóival

aztán végképp nem sokat bajol, már beolvasztásukkal sem törődik igazán az orosz. Átnéz, és nagy ívben átlép fölöttük, lábai fontos stratégiai szárazulatokat keresve – az olaj- és gyémántmezőkre hágnak. S ott vannak, szinte valóban végül: a kazah, tadzsik, türkmén, kirgiz és üzbégi „honfitársak”. Sommásan és nyíltan *csurkának*, *csurbonnak* (fatuskó, fajankó) nevezi őket, lakóföldjüket leplezetlen gúnyral *Csurkisztánnak*, *Csurboniánnak* mondja, s ha csak teheti, távol tartja őket magától. És nem csupán iszlám gyökerű vallásuk miatt – az csak a közönséges megvetésre adhat okot. Annál sokkal veszedelmesebb, bár nyíltan felrőhatatlan bűnük a magas népszaporulat, hiszen a jövőt fürkésző, a dominancia megtartásáért aggódó oroszok istenigazából ettől az egytől tartanak. „A fejünkre fognak nőni a szaporaságukkal, tönkretesznek mindent, amit mi létrehoztunk.” – fejtegette előttem már a bizalmasabb közbeszédben is fel-felparázsló aggodalmait Zajcev, a kommunista jogászból lett őrzvezető, s én józan ítélőképességemet, szókimondó természetemet félreállítva egyetértőleg bólogattam szavaira, holott a két tenyeremet szerettem volna – legalább egy kevés kárörömmel – összedörzsölni. Mivel az iménti eset is a nemzetiségi viszonyok működési zavarairól szól, várni kell még arra a sokak által méltán igényelt kárörömré.

Ebéd táján a raktárvezető két doboz *tusonkát* (párolt marhahús-konzerv) és egy kétkilós, mélyen bevagdalt feketekenyeret tett elénk. Az igazhitű Mamedov, akit muszlim módra leborulva sosem láttunk még imádkozni, kézbe veszi az egyiket, s vallása előírásai szerint vizsgálgatni kezdi, de a megviselt címke épen maradt felén szarvakkal ábrázolt marhafejet lát, s megnyugtatja, hogy nem disznóaprólék van benne. A ládaszegelők is elérkezettnek látják az időt, hogy letegyék a kalapácsot, s táskájukból előszedik a magukkal hozott eledelt. Elsőként mégis egy fél liter kubányi vodka, s azt követően házi készítésű, gomolyaszerű sajt, előre szeletelt szafaládé és kenyér kerül az asztalra. Csatlakozik hozzájuk másik két társuk, úgy látszik, szerény ebédjüket máskor is közösen költik el. Egyikük sebtében tüzet gyújt, majd két kormos téglára valaha zománcozott teáskannát állít, hogy vizet forraljon. Zománcosak a teaívásra befogott bögrék is, eredetileg világos belsejük azonban már a teától barna. Nem baj, a szesz fertőtleníti. Az első három bögrét barátságos mosollyal ránk kínálják, de Mamedov vallási kötődésére hivatkozva hártja el vendégszeretetüket, Koljagin viszont – előre sejtethető módon – nagyorosz gögje nevében fordul félre. Helyzet van megint, s most rajtam a felelősség, hogy a barátság erre tekeredett vékony szála el ne szakadjon. Felemelem az egyik csuprot, s a kazahokra köszöntöm:

– *Ná váse zdárovje!* (Egészségükre!)

– *Ti bárosij cselovek.* (Te jó ember vagy) – méltányolják széles mosollyal az irántuk való nyitottságomat, s máris a harapnivalóval kínálnak.

A vodka langyos volt, hosszasan borzongok tőle. Kimondottan jól esne most bármilyen falat, de a lassan barnára színeződő szafaládét vagy a bizonytalan eredetű és ki tudja, milyen ízű sajtot képtelen lennék megkóstolni, ezért saját kenyereinkre és konzervünkre hivatkozva köszönöm meg jószívűségüket. Felkínálják ekkor a teafőzéshez rögtönzött tüzet, hogy melegítsük fel legalább a húskonzerveket. Én kaptam is mindjárt az ötleten, s a két, tavotta-zsírral rozsdamentesített dobozt a felhevült téglákra állítva égő szikáncsokkal és parázssal raktam körül. Közben arra figyelek, hogy a kazahok saját nyelvükre váltva felém sandítanak. Aztán az egyik ládaszegelő, széles arccsontú, harminc körüli férfi mellém guggol, és származásom felől érdeklődik. Az ország nyugati széléről, Kárpátaljáról jöttem – mondom, s hogy csirányi bizalmukat tápláljam, nyomatékkal teszem hozzá – nem orosz, hanem magyar, azaz *venger* vagyok. Erre bólogatnak, ám a következő pillanatban mégis tanácstalanul néznek egymásra, ugyanis sehogyan sem tudják a *Magyar Szocialista Köztársaságot* – így azonosítják – elhelyezni a Szovjetunió térképén. Mert valóban nem itt van – erősítem meg őket földrajzi ismereteikben, s csak röviden utalva az utolsó háborút lezáró párizsi békére, óvatosan elejtem, hogy akkor Magyarország egy megyényi területét a Szovjetuniónak ítélték. Hát ezért élek én ebben az országban.

– Már a fél földgolyó az övék, s még mindig nem elég nekik! – tör ki magából hangját magasabbra emelve beszélgetőtársam, miközben társai fejüket forgatva óvják az illetéktelen fülektől. Helyesen teszik, mert Koljagin éppen felém tart, hogy a konzervhús állapota felől érdeklődjön. Gondolhattam volna, hogy velem kíván osztozni, hisz nincs ő oda túlzottan a Mamedovval való közösködésért sem.

– Ezt már nyithatod, szerintem jól átmelegedett – teszem elé az egyik dobozt, hátha odébb húzódik vele. Húzódna is, nyitná is, ha lenne mivel. Mi aztán derék katonák vagyunk, már ami a felszereltségünket illeti. Még jó, hogy a kazah barátok asztalán ott egy kopott, műanyag nyelvű konyhakés, s azt el tudom kérni. Előkészítem közben a csajkám fedelét, orosz bajtársam is a magáét, s abba kaparja, nagyjából egyenlő adagokban a húst, majd a másik konzervért nyúl, hogy annak is leszedje harmadát. – Köszönöm, nekem elég lesz – háritom a ráadást –, én már teletömtem magam dinnyével, s a szőlőt is szeretném megkóstolni; mert a *tusonkához* elég gyakran van szerencsém, de friss gyümölcsöt már egy jó éve nem

ettem. Ezt nem kellett kétszer mondanom, mert felét sem fogyasztottam még el az egyhangú ebédnek, amikor megállt előttem a cigaratta miatt megszégyenített fiatalember, s jókora, tojásdad alakú, sárgás-rózsaszínű szemekkel megrakott szőlőfürtöt nyújtott felém.

– *Ugoscászsjá!* (Fogyaszd!) – kínálja boldogan – *Etot oszobenno ukusznij szort.* (Ez kimondottan ízletes fajta.)

– Hol termett ez a csoda? – kérdezem ahelyett, hogy megköszöném, s átveszem a csaknem egykilós gerezdet.

– A szőlőt tadzsikoktól kapjuk máskor, de ez most Iránból van. A körte is általában onnan jön, meg a barackok, de az hamar romlik. Viszik is el azt egykettőre. Aktyubinszkba a legtöbbet, ami területi központ, oda viszik, mert ott sok a gyári munkás, de jut belőle a járásba, más településekre is. A dinnye novemberig van itt, a szőlő, körte kicsit tovább – december közepe, január. Az alma itt nálunk, kazah földön is megnő, az egészen tavaszig eláll. Mindig visznek, amennyi üzletbe kell.

S mondta, sorolta volna még tovább a maga kezdetleges, számomra mégis rokonszenves oroszágával, kifejezési gátlásait előttem lazán levetve, de lankadó figyelmemet látva úgy határozott, hogy egy falásnyi ideig magamra hagy a szőlővel. Két vagy három perc elteltével azonban csak visszajött. Szeme és arca kitartóan sugározta, hogy benne rekedt még valami. Beszélj csak – biztattam pillantásommal, mire mellém guggolva, diszkrétén, mintha csak egy kettőnkre tartozó rejtélyt szeretne feltárni előttem, a következőt kérdezte:

– A *venger* és a *mádjár* egy nép?

– Igen. – vágtam rá azonnal, a meglepetéstől mégis elképedve. – Miből gondolod, hogy így van?

Válaszom elégedettséggel töltötte el, képe teljesen kivirult, s nekem csak ekkor tűnt fel, hogy arcfelépítése, szeme állása és színe egyáltalán nem közép-ázsiai jellegű. A szeme barna, s a bőre észrevehetően fehérebb a társainál.

– Azért gondolom, hogy itt Kazahsztánban élnek emberek, akik madjarok. Én nem kazah, én ujjur vagyok. Apám nekem okos ember volt, már nem él. Ő mondta sokszor: ujjur és madjar testvérek. Azt is mondta, madjarok nagyon régen elmentek tőlünk, most Európában élnek. A te néped és én népem is testvér. Mi, ujjur emberek Alma-Ata mellett sokan élünk. És Kínában is nagyon sokan, ott legtöbben.

S míg ezeket mondta, úgy nézett rám, úgy kapaszkodott a tekintetembe, mintha én lennék a régóta keresett és megtalált támasza a környezetével századok óta folytatott perlekedésben. Hittem is, nem is, amit a

rokonságról sebtében felvillantott, de aztán beugrott, hogy '72 nyarán a berdicsevi kiképzőezredben már találkoztam egy kelet-kazahsztáni ujjurral, aki lakóföldjét, mint ujjur *rajont* (járás – kisebb közigazgatási terület) emlegette, s akkor csak azért keltette fel érdeklődésemet, mert szerintem – a hangalakok közelsége legalábbis ezt sejtette – az *ujgur* és az *ugor* népnevek, akárcsak viselőik, valamikor összetartozhattak. Akkor hát mégsem volt teljesen alaptalan a feltevés, melyet még aznap megírtam Ungvárra Kovács Vilmosnak, aki már jó ideje bolyongott a magyar őstörténet útvesztőiben. Ezek az előzmények most egyértelműen arra indítottak, hogy erősítsem meggyőződésében az én ujjuramat.

– Igen, bizonyára jól tudod és az apád is jól tudta, hogy mi, magyarok nagyon régen itt éltünk, s talán értettük is egymás nyelvét, de rengeteg idő telt el azóta, s a közös múltunk már nem emlékezünk. Egyébként te beszéled néped nyelvét?

– Igen, beszélék, de nem nagyon jól. Én kazah iskolába jártam, nálunk a városban nem tanítottak ujjur nyelven. Ujjuroknak most nem jó, oroszok is, kazahok is nyomnak, szorítanak. Sokan elmentek Kirgizisztánba és Turkmen SzSzk-ba élni. Én három éve *demobilizováltam* (leszereltem) a seregből és itt maradtam Embában – mondta el egyetlen szuszra, s talán további kérdéseimre várva engedelmesen lehajtotta a fejét.

– Jól van, harcosok, elég lesz a pihenőből – törte meg a raktáros hangja a rövidre sikeredett csendet. – Takarítsátok el, ami maradt még a dinnyékből, mert hamarosan újabb szállítmány érkezik. Ti pedig – fordult most saját munkásaihoz – mind a négyen a vasútállomásra mentek, ahol egy vagon alma és körte vár a kirakodásra. Lóduljatok!

